

МАКЕДОНСКИ
ЦЕНТАР ЗА
МЕЃУНАРОДНА
СОРАБОТКА

HORIZONT
3000

ПОТЕНЦИЈАЛОТ НА МАКЕДОНИЈА ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ ВО РАЗВОЈНА СОРАБОТКА: МОМЕНТАЛНА СОСТОЈБА

Авторка: Симона Огненовска

WITH FUNDING FROM

AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

Caritas
ÖSTERREICH

Dreikönigsaktion
Hilfswerk der Katholischen Jungschar

Katholische
Frauenbewegung

Welthaus
DIOZESE GRAZ-SECKAU

Потенцијалот на Македонија за вклучување во развојна соработка: моментална состојба

Издавач:

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

За издавачот:

Александар Кржаловски, прв извршен директор, МЦМС

Гонце Јаковлеска, извршен директор, МЦМС

Авторка:

Симона Огненовска, МЦМС

Лектура:

Даниел Медароски

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

327.51.071.51(100-622НАТО:497.7)

327.51.071.51(4-672ЕУ:497.7)

ОГНЕНОВСКА, Симона

Потенцијалот на Македонија за вклучување во развојна соработка : моментална состојба / авторка Симона Огненовска. - Скопје : Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), 2017. - 25 стр. : илустр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 24-25

Содржи и:

Прилог

ISBN 978-608-4681-86-1

а) Македонија - Евроатлански интеграции - Демократски процеси

COBISS.MK-ID 103928074

<-----

Назив на проектот: Граѓанските организации од Западен Балкан за глобален развој

Контакт МЦМС

Адреса: МЦМС, ул. „Никола Паралунов“ бр. 41А, п. фах 5.5., 1060 Скопје

Телефон: +389/2/3065-381;

Факс: +389/2/3065-298

Е-пошта: mcms@mcms.mk;

Веб-страница: www.mcms.mk

Scribd: <http://www.scribd.com/mcms.mk>;

Slideshare: <http://www.slideshare.net/mcms.mk>

Twitter: <http://twitter.com/mcms.mk>;

Facebook: <http://www.facebook.com/mcms.mk>

Контакт Хоризонт3000

Адреса: Wilhelminenstr. 91/II f, A-1160 Виена

Телефон: +43 1 50 30 00 3

Е-пошта: office@horizont3000.at

Веб-страница: <http://www.horizont3000.at>

Мислењата што се изразени овде и припаѓаат на авторката и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка. Сите права се задржани. Репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од овоа публикација може да се изврши само во следните услови: со претходна дозвола на издавачот, заради цитирање во анализа на книгата и во услови изложени во продолжение. Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачот. Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcms.mk.

Овој документ е подготвен со финансиска помош на Австриската агенција за развојна соработка. Содржината на оваа публикација е единствено одговорност на Македонскиот центар за меѓународна соработка и на ниту еден начин не го одразува ставот ниту на Австриската агенција за развојна соработка, ниту пак на ХОРИЗОНТ3000.

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

БДП – Бруто домашен производ

ВМРО-ДПМНЕ - Внатрешно-македонска револуционерна организација-демократска партија за македонско национално единство

ГО – Граѓански организации

ДАЦ – Комитетот за развојна соработка

ДЕУ – Делегација на Европската Унија во Македонија

ДЕАР – Образование за развој и подигање на свеста

ЕИДХР – Европски инструмент за демократија и човекови права

ЕК – Европска комисија

ЕУ - Европска Унија

ИПА – Инструмент за претпристапна помош

ММФ – Меѓународен монетарен фонд

МНР – Министерство за надворешни работи

МЦМС – Македонски центар за меѓународна соработка

НВО – Невладини организации

НПАА – Национална програма за усвојување на правото на ЕУ

ОДА – Официјална развојна помош

ОЕЦД – Организација за економска соработка и развој

ПБП – Програмски базиран пристап

СБ – Светска банка

СДСМ – Социјалдемократски сојуз на Македонија

СДЦ – Швајцарска развојна соработка

СЕП – Секретаријат за европски прашања

ССА – Спогодба за стабилизација и асоцијација

УСАИД – Агенција за меѓународен развој на САД

ХЛАД – Пристапен дијалог на високо ниво

ЦОР – Цели за одржлив развој

ЦУК – Центар за управување со кризи

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ	3
1 ПРЕДГОВОР	5
2 ВОВЕД	6
3 ПОЛИТИЧКА И СОЦИО-ЕКОНОМСКА СОСТОЈБА.....	7
4 МАКЕДОНИЈА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА	9
5. МАКЕДОНИЈА КАКО ПРИМАТЕЛ НА „ОФИЦИЈАЛНА РАЗВОЈНА ПОМОШ“	13
6 ПОТЕНЦИЈАЛОТ НА ГО ДА БИДАТ ПАРТНЕРИ ВО РАЗВОЈНА СОРАБОТКА.....	16
ЗАКЛУЧОЦИ	18
ПРЕПОРАКИ	19
ПРИЛОГ 1. Список на ГО вклучени во активностите на проектот „Граѓанските организации од Западен Балкан за глобален развој“	20
БИБЛИОГРАФИЈА.....	21

1 ПРЕДГОВОР

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) е посветен на подигање на свеста, вмрежување и градење на капацитетите за вклученост на силно и активно граѓанско општество во создавање квалитетни развојни и хуманитарни политики во Македонија. Во соработка со ТРИАЛОГ, МЦМС уште од 2006 година прави напори да ги мобилизира и поддржи граѓанските организации (ГО) да работат заедно кон подигање на свеста на национално ниво во однос на развојната соработка, потребата од образование за развој и вклученост во глобалната агенда за развој.

Граѓанското општество во Македонија игра централна улога во поддршката на одржливиот развој. Глобално, граѓанското општество е препознаено како чинител за развој со свое сопствено право, а вибрантно и активно граѓанско општество кое функционира во овозможувачка околина и одблизу ги разбира потребите на своите конституенти може да помогне во постигнувањето на амбициозната „Агенда 2030“.

Се надеваме дека оваа публикација ќе отвори дебата за можностите за креирање и спроведување на развојните политики и законодавство, кои се предвидени во Националната програма на усвојување на правото на ЕУ, поконкретно поглавје 30 – Надворешни односи. Намерата е Министерството за надворешни работи (МНР) да обезбеди отворен и партиципативен пристап од самиот почеток за прашањето за развојна соработка и да изгради стабилно партнерство со граѓанскиот сектор.

Оваа публикација е наменета за сите клучни чинители (Министерството за надворешни работи, Секретаријатот за европски прашања (СЕП), Кабинетот на заменик-претседателот на Владата задолжен за економски прашања, други важни институции, ГО, донатори, меѓународни организации итн.) во Македонија кои се вклучени во развојна соработка и хуманитарна помош. Наша главна целна група се и ГО на кои се надеваме дека ќе им ја подигнеме свеста за ова прашање и ќе им го зголемиме интересот да придонесат за идни активности.

Александар Кржаловски, прв извршен директор

Гонце Јаковлеска, извршен директор

2 ВОВЕД

Македонија се наоѓа на својот пат да стане земја-членка на Европската Унија (ЕУ). Членството ќе бара премин од земја-примател на странска помош во земја-донатор со цел да даде придонес во глобалниот развој преку финансиски и нефинансиски ресурси. За да ја исполни оваа комплексна задача, политиките за развојна соработка и хуманитарна помош потребно е да бидат стратешки планирани, координирани, спроведени и следени преку вклучување на сите клучни чинители, меѓу кои и граѓанските организации. Во глобализираниот свет, каде се повеќе ја признаваме меѓузависноста, новите земји донатори се важен чинител во процесите на креирање на подобра иднина за најзоставените групи на луѓе во општеството.

Целта на оваа публикација е да ги истражи предизвиците како на владата така и на граѓанските организации кои го определуваат потенцијалот на владата да се вклучи во развојна соработка во партнерство со граѓанскиот сектор. Овој документ се заснова на Студијата на ТРИАЛОГ за Македонија (2012) од Емилија Нунари¹.

Публикацијата содржи анализа на секундарни извори. Беше спроведено десет истражување со цел да се прегледаат документите и статистичките податоци и да се приберат потребните информации. Истражувањето ја вклучи националната стратегија и документите за политики за развој, извештаите за напредок на Европската комисија (ЕК), извештаите обезбедени од страна на национални и меѓународни чинители од граѓанското општество, како и официјални статистички податоци од базите на податоци на Светска банка (СБ) и Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД). Покрај тоа, придонес со информации за документот беше обезбеден преку комуникацијата со МНР и СЕП и настаните за вмрежување со различни ГО кои беа заинтересирани или работат на прашања поврзани со глобален развој.

Публикацијата се состои од шест дела: преглед на политичката и социо-економската состојба во Македонија; односите меѓу ЕУ и Македонија и тековниот процес на пристапување и нивото на подготвеност на земјата од аспект на развојна политика и хуманитарна помош; Македонија како примател на официјална развојна помош; потенцијалот на ГО да станат партнери на државата во развојна соработка; и на крајот се дадени заклучоци и препораки.

Овој публикација е подготвена во рамките на регионалниот проект „ГО од Западен Балкан за глобален развој“ кој ги поддржа ГО од Западен Балкан да ги изградат капацитетите и да воспостават структури за развојна соработка. Проектот е предводен од австриската организација ХОРИЗОНТ3000 и е финансиран од Австриската агенција за развојна соработка и ХОРИЗОНТ3000.

¹Нунари, Е. (2012) Студија на ТРИАЛОГ за Македонија. ТРИАЛОГ Пристап на интернет: http://www.trialog.or.at/images/doku/trialog_countrypaper_macedonia.pdf [посетена на 2017-08-18]

3 ПОЛИТИЧКА И СОЦИО-ЕКОНОМСКА СОСТОЈБА

Расплетот на најдлабоката политичка криза во Македонија започна во 2014 година, кога тогашната опозициска партија СДСМ започна да го бојкотира собранието и ја обвини тогашната партија на власт ВМРО-ДПМНЕ за изборна измама. Кризата понатаму се интензивира кога во 2015 година СДСМ ги објави прислушваните разговори, или т.н. „бомби“, на високи функционери од власта, кои откриваат злоупотреба на власта. Ова водеше кон организација на големи децентрализирани протести. Улиците на поголемите градови беа преплавени со граѓани кои повикуваа за итна оставка и истрага за малверзациите во работење на администрацијата. Кризата беше делумно решена во 2016 г. со Договорот од Пржино² потпишан од четирите најголеми политички партии во Македонија со посредство на ЕУ и САД. Сепак, политичките партии не обезбедија учество на граѓанското општество, а ниту ефективно спроведување на договорот, што ја пролонгираше кризата. Организирањето на парламентарните избори два пати се одлагаше, за на крајот тие да се одржат во декември 2016 година, а подоцна опозициската партија СДСМ и нејзините коалициски партнери ја преземаа власта.

Економијата ги почувствува ефектите и несигурноста од пролонгираната политичка криза од 2014-2017 г³. Македонија има меѓу најниските БДП по глава на жител, ППП тековен меѓународен во долари (15,121.3) во споредба со просекот на земјите членки на ЕУ (39,629.5). Споредено со земјите во Западен Балкан, БДП по глава на жител единствено е повисок во Црна Гора (16,853.8)⁴.

Македонија е мала земја опколена со копно во централен Балкан со копнена површина од 25.713 квадратни километри. Според последните процени за големината на населението во 2016 година, Македонија има население од околу 2.072.490 жители со мултиетнички состав. Податоците од последниот попис од 2002 година покажуваат дека најголемата етничка група во државата се Македонците (64,2%), а втора по големина група се Албанците (25,2%). Други малцински групи се: Турците (3,9%), Ромите (2,7%), Србите (1,8%), Бошњациите (0,9%), Власите (0,5%) и други.

Македонија е парламентарна демократија. Според извештајот на Фридом хаус, Слобода во светот 2017 год., статусот кој го има Македонија е делумно слободна.

Како што покажува Извештајот за напредокот на Македонија на ЕК за 2016 г. во последните пет години нема унапредувања во структурата на економијата, и доминантен сектор се услугите каде се и половина од работните позиции, потоа индустријата и градежништвото (22%) и земјоделство (10%)⁵. Споредено со просекот во земјите на ЕУ, соодносите се слични освен во секторот земјоделство кој е приближно 1.6 % од БДП во ЕУ⁶.

² Договорот од Пржино или договорот од 2 јуни до 15 јули 2015 година претставува политички договор меѓу главните политички партии во Република Македонија со медијација на Европската Унија. Договорот стави крај на македонската политичка и институционална криза во првата половина на 2015 година. Тој предвидува: учество на тогашната опозициска партија СДСМ во министерствата; предвремена оставка на претходниот премиерот Никола Груевски во јануари 2016 година и техничка влада која ќе ја донесе државата до генералните избори во јуни 2016 година, како и специјален обвинител да ги води истрагите за потенцијални кривични дела обелоденети преку скандалот на прислушување.

³ Групација на Светска банка (2017) Редовен економски извештај за Западен Балкан бр.11 Побрз раст, повеќе работни места Пристап на интернет: <http://pubdocs.worldbank.org/en/310431491458109659/WBRER-11-v6.pdf> [пристапено на 2017-08-18]

⁴ Статистики на Светска Банка: БДП по глава на жител, ППП (тековни меѓународни долари). Пристап на интернет: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2016&locations=AL-MK-XK-RS-ME-BA-EU&start=2012&view=map> [пристапено на 2017-06-08]

⁵ Извештај за напредок на Македонија на ЕК (2016) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf [пристапено на 2017-06-10]

⁶ Европска централна банка: Структура на економијата во еврозоната. Пристап на интернет: <https://www.ecb.europa.eu/mopo/eacc/html/index.en.html> [пристапено на 2017-06-08]

Според Извештајот за напредокот на Македонија на ЕК од 2016 г Македонија „има добро ниво на подготовка во развојот на функционална пазарна економија“. Сепак извештајот истакнува други клучни недостатоци на економијата, како „низок степен на конкурентност на домашниот приватен сектор кој е попречен од ниското ниво на почитување на договор, постоењето на неформална економија и потешкотии во пристапот до средства“. Понатаму, продолжува со отсуството на подобрувања на менаџментот на јавните финансии и зголемен јавен долг, образовниот систем и ниското ниво на иновации како и потребите за јавна инфраструктура.

Моменталната стапка на невработеност во Македонија според Државниот завод за статистика (ДЗС) на РМ изнесува 22,9%, т.е. 218,601 невработени лица од активното население бараат можности за работа⁷ (запрепаствувачки процент од невработените се млади лица, со стапка на невработеност од 46,1% на возраст меѓу 20 и 24 години и 35,2% на возраст меѓу 25 и 29 години⁸).

Според Извештајот за напредокот на Македонија на ЕК за 2016 г., стапката на сиромаштија бележи пад во 2015 г., водена од позитивните исходи на пазарот на труд пред периодот на забавување во 2016 г. Бројот на луѓе кои живеат во сиромаштија во Македонија останува висок, или уште попрецизно 36,1% од населението живее под границата на сиромаштија.⁹ Малцинствата, особено Ромите, се дури и подрастично загрозуени, скоро 30% од ромското население е невработено.¹⁰

Краткиот преглед на клучните индикатори за политичката и социо-економската состојба во Македонија во последните пет години, упатуваат на сериозно уназадување на политичката состојба кое понатаму влијае на социо-економската состојба. Отсуството на реформи и подобрувања кои се од клучна важност за благосостојбата на граѓаните до сега, претставува значителен предизвик за државата и граѓанското општество да се впуштат во дискусија и планирање на развојните политики.

⁷ Државен завод за статистика на Република Македонија. Државни индикатори. Пристап на интернет: http://www.stat.gov.mk/KlucniIndikator_i_en.aspx [пристапено на 2017-06-18]

⁸ Државен завод за статистика на Република Македонија. Државни индикатори. Пристап на интернет: <http://makstat.stat.gov.mk/> [пристапено на 2017-06-18]

⁹ Извештај за напредок на Македонија на ЕК (2016) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf [пристапено на 2017-06-10]

¹⁰ Невработеноста на младите во Република Македонија: предизвици и перспективи. Пристап на интернет: [https://www.etf.europa.eu/events/mgmt.nsf/\(getAttachment\)/10444B8E32BDE785C12580350038B14B/\\$File/Presentation_fYRO_M.pdf](https://www.etf.europa.eu/events/mgmt.nsf/(getAttachment)/10444B8E32BDE785C12580350038B14B/$File/Presentation_fYRO_M.pdf) [посетена на 2017-06-18]

4 МАКЕДОНИЈА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА

По изминувањето на повеќе од една декада од владеењето на претходната козервативна партија ВМРО-ДМПНЕ, сеуште пристапувањето на Македонија кон ЕУ е статус кво, со задржана препорака за отпочнување преговори. Долготрајноста на оваа статус кво состојба, особено влошувањето во области кои се дел од клучните политички критериуми за добивање препорака, може да се оцени како уназадување во евроатланските процеси.

Понатаму, билатералниот спор со Грција заснован на историски и територијални причини поврзани со името „македонија“ е во тек¹¹.

Анализа на јавното мислење спроведена од ИДСЦС, покажува дека постои повеќегодишна тенденција на опаѓање на поддршката на граѓаните на Македонија за членство во ЕУ и континуирано незадоволство со домашните реформски капацитети и вклученост со претходната влада. Анализата покажува дека тенденцијата на опаѓање на поддршката за ЕУ не е резултат на растечкиот евроскептицизам, туку е повеќе поврзана со проблемот со името со Грција. Главната причина за големата поддршка се очекувањата за материјална и економска добивка од членството или уште повеќе, очекувањата за подобрување на животниот стандард¹².

ЕУ и Македонија одржуваат дијалог преку средби на највисоки заеднички тела, преку Комисијата за стабилизација и асоцијација и Советот за стабилизација и асоцијација сè до 2015 година. На 15 март 2012 година, од страна на Владата и Европската комисија се формира Пристапниот дијалог на високо ниво (ХЛАД).¹³ Во 2012 и 2013 година се одржуваа средби на политичко ниво, а во 2014 година немаше средби поради политичката криза.¹⁴ Во 2015 година, Комисијата изјави дека е подготвена да ја продолжи својата препорака, условена од континуираното спроведување на Договорот од Прижино¹⁵ со посредништво на комесарот Хан и три члена на Европскиот парламент во 2015 година, како и значајниот напредок во реализацијата на „Итни реформски приоритети“.¹⁶ Поради политичката криза во текот на 2016 година, дијалогот беше прекинат сè додека не се создадоа поволни услови за дијалог. Процесот на преговорите за пристап¹⁷ е условен со спроведувањето на неопходните реформи во областите на владеењето на правото, борбата против организиран криминал и корупција и евиденцијата за постигнувањата на истрагите, гонењата и осудувањата на сите нивоа во борбата против организиран криминал и корупција.

¹¹ Клековски, С., (2014) Спор со името 2013. МЦМС. Пристап на интернет: <http://mcms.mk/images/docs/2014/sporot-za-imeto-makedonija-2013.pdf> [посетена на 18.06.2017] Спорот за името Македонија станува видлив (актуелен) по независноста на Република Македонија во 1991 г. кога Грција се спротивставува на употребата на името Македонија од страна на Република Македонија, повикувајќи се на историски и територијални причини. Грција тогаш смета дека има ексклузивно право да го употребува името за својот регион Македонија и тамошните жители. Иако Македонија, според Арбитражната комисија за поранешна Југославија, ги исполни условите за признавање на независноста (заедно со Словенија), Грција го блокира признавањето од страна на Европската Унија (ЕУ), како и приемот во Организацијата на Обединетите нации (ООН). Од тогаш, сеуште не е најдено решение на спорот со името прифатливо за двете страни.

¹² Дамјановски, И. (2016) Анализа на јавното мислење за процесот на пристап на Македонија во ЕУ 2014-2016 год., ИДСЦС. Пристап на интернет: <http://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2017/02/МК-Analiza-proces-pristapuvanje-kon-EU-2014-2016.pdf> [посетена на 2017-06-18]

¹³ Целта на ХЛАД е да инјектира нова динамика во реформскиот процес за пристап кон ЕУ, оттука зајакнувајќи ја довербата и поттикнувајќи ги европските изгледи на земјата. ХЛАД се фокусира на клучни области: заштита на слободата на изразување во медиумите, зајакнување на владеењето на правото, реформирање на јавната администрација, подобрување на изборниот процес и развој на пазарната економија.

¹⁴ Извештајот за напредок на Македонија на ЕУ 2014 година, објавен од страна на Европската комисија. Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf [посетена на 2017-06-10]

¹⁵ Договорот од Пржино (2015) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf [пристапено на 2017-06-18]

¹⁶ Европска комисија (2015), Итни реформски приоритети за поранешната југословенска Република Македонија. Пристап на интернет: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf [посетена на 2017-06-18]

¹⁷ Ристевска Јорданова, М., и др. (2016) Западен Балкан и интеграцијата во ЕУ: 2015 година компаративен преглед. Европски институт за политики (ЕПИ) – Скопје. Пристап на интернет: http://ten.europeanpolicy.org/images/regional_analysis/the_western_balkans_2015_comparative_overview.pdf [посетена на 2017-06-18]

Според последниот извештај за напредокот на Македонија на ЕК за 2016 г., Македонија има различно ниво на напредок во исполнувањето на различни критериуми за членство во ЕУ. Имено, во извештајот е истакнато дека земјата се соочи со пролонгирање на најтешката криза и ова беше проследено со уназадување на демократијата и предизци во владеење на правото, главно поврзани со феноменот на заробена држава што главно влијаеше на функционирањето на демократските институции и клучните области во општеството. Делумно ниво на подготвеност е оценето во делот на реформа на јавната администрација, судството и борбата против корупција и организиран криминал, сепак станува збор за многу ограничен напредок, имајќи го предвид отсуство на политичка волја што водеше кон неуспех во справувањето со суштествени реформи. Понатаму, извештајот истакнува дека во поглед на способноста на земјата да ги преземе обврските од членството, Македонија е умерено подготвена во поголем дел од областите, како конкурентност, транспорт и енергија. Умерено ниво на подготвеност е постигнато од аспект на справување со конкурентските притисоци и сили на пазарот во рамки на ЕУ под економски критериуми. Конечно, извештајот истакнува дека земјата има добро ниво на подготвеност во развојот на функционална пазарна економија, но истовремено наведени се и бројни недостатоци кои се опфатени во третото поглавје од оваа публикација.

ЕУ обезбедува значителна финансиска и политичка поддршка во Македонија да обезбеди развој на граѓанското општество како клучна компонента на секоја демократија. Важноста од силно граѓанско општество беше истакната од страна на ЕУ во 2014 г. со претставувањето на Насоки за поддршката на ЕУ за граѓанското општество во земјите од процесот на проширување, 2014-2020 година¹⁸. Граѓанските организации во Македонија може да пристапат до средства од Инструментот за претпристапна помош (ИПА) на ЕУ и Европскиот инструмент за демократија и човечки права (ЕИДХР) преку Министерството за финансии и Делегацијата на ЕУ во Македонија (ДЕУ). Понатаму, ГО може да аплицираат за средства на други ЕУ програми како: Прогрес, Еразмус+, Европа за граѓаните 2014-2020, Хоризонт2020, Креативна Европа, и COSME¹⁹. Сепак, од аспект на добивање средства за зајакнување на капацитетите на ГО за развојна соработка, на две клучни програми како програмата Образование за развој и подигнување на свеста (ДЕАР)²⁰ и програмата ЕУ волонтери за развојна помош²¹ македонските ГО не можат да добиваат средства за спроведување на активности, но можат да бидат вклучени како учесници.

Согласно поглавје 30 од правото на ЕУ во областа на хуманитарна и развојна политика, од земјите апликанти, како што е Македонија, се бара прогресивно да ги усогласат своите политики кон трети земји и своите позиции во рамките на меѓународни организации со политиките и позициите усвоени од страна на Унијата и нејзините земји членки.²² Македонија заостанува и нема направено напредок кон законското усогласување и структурата за развојни политики. Сепак, првите чекори беа направени во 2010 и 2011 година.²³ Во 2010 година се формира Одделението за хуманитарна и развојна помош во рамките на МНР со

¹⁸ Насоки за поддршката на ЕУ за граѓанското општество во земјите од процесот на проширување, 2014-2020 год. Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf [посетена на 2017-06-21]

¹⁹ 2016 Извештај за проценка на потребите на граѓанските организации во Македонија (2016) Пристап на интернет: http://www.tacso.org/data/dokumenti/pdf/doc2016_nar_mk_eng.pdf [пристапено на 2017-06-21]

²⁰ Целта е да се информираат граѓаните на ЕУ за прашањата за развој, да се мобилизира поголема јавна поддршка за акција против сиромаштија и да им се дадат алатки на граѓаните да се вклучат критично во прашањата за глобален развој и да генерираат нови идеи и да ги менуваат своите ставови.

²¹ Програмата ЕУ волонтерите за развојна помош поврзува волонтери и организации од различни земји, обезбедува практична поддршка за хуманитарни проекти за развој и придонесува кон зајакнување на локалните капацитети и издржливост на заедниците погодени од катастрофи.

²² Правото на ЕУ, Поголвје 30. Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en [посетена на 2017-06-14]

²³ Нунари, Е. Студија на ТРИАЛОГ за Македонија (2012). Пристап на интернет: http://www.trialog.or.at/images/doku/trialog_countrypaper_macedonia.pdf [посетена на 2017-06-14]

двајца вработени како одговорни за неговите активности.²⁴ Се направи мал напредок во однос на областа за развојна политика и хуманитарна помош во Македонија во 2011 година со некои подобрувања на координацијата меѓу одговорните институции за хуманитарна помош.²⁵ Од 2012 до 2016 не е постигнат напредок во развојните политики. Во однос на воспоставените структури за развојна политика, Одделението за хуманитарна и развојна помош не е функционално.²⁶ Во поглед на хуманитарната помош, во 2012 година, МНР ја координира хуманитарната помош за Турција веднаш по земјотресот во Ван во 2011 година. Исто така, Македонија стана членка на механизмот за цивилна заштита на ЕУ, кој ѝ овозможува да учествува во Европскиот систем за одговор при катастрофи.²⁷

Македонската програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА) прв пат беше усвоена во 2006 година, а истата се ревидира и ажурира секоја година. Документот на НПАА од 2014 година споменува дека до 2015 година ќе биде усвоена Стратегијата за развојна соработка, но сепак оваа активност не е планирана во следната НПАА²⁸. Согласно ревизијата на НПАА од 2016 година, Македонија наведува неколку краткорочни и среднорочни приоритети во секторите на развојна политика (3.30.3) и хуманитарна помош (3.30.4).²⁹

Во областа на развојната политика, Македонија има поставено една цел, а тоа е воведување соодветен модел и правна рамка за креирање политика за развојна помош до крајот на 2017 година. Прво, се планира усвојување методологија за оценка на обезбедената помош и воведување механизми за унифицирање податоци, а како второ, усвојување на Законот за развојна политика. Трето, МНР одлучува да потпише меморандум за соработка со други земји или специјализирани агенции на други земји со цел спроведување трилатерални проекти. Краткорочно, МНР како клучна институција за развојна соработка ќе ги воведат начелата и политичките заложби од документите на ЕУ и другите важни меѓународни документи (Европски консензус за развој,³⁰ Париска декларација и Агендата за дејствување од Акра,³¹ Партнерство за ефективна развојна соработка од Бусан,³² Кохерентност на политиките за развој)³³, како и поефективно вклучување на другите ресорни министерства во Агендата 2030 на ОН³⁴ со цел подобра соработка и поефективни резултати. Во однос на среднорочниот период, ќе се дефинираат географски и тематски приоритети, потоа ќе се создаде база на податоци за достапните капацитети на земјата за спроведување развојна соработка и механизам за унификација на податоците за доделената развојна помош. Законот за спроведување развојна политика е одложен за 2017 година. Покрај тоа, се планира интензивирана соработка со граѓанскиот сектор, како и со други земји членки на ЕУ и специјализирани агенции во други земји со цел да се спроведат трилатералните развојни проекти.

²⁴ Извештајот за напредокот на Македонија на ЕУ(2010). Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf [посетена на 2017-06-16]

²⁵ Извештај за напредокот на Македонија на ЕУ (2011). Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2011/package/mk_rapport_2011_en.pdf [посетена на 2017-06-16]

²⁶ Официјална комуникација на МЦМС со МНР

²⁷ Извештај за напредокот на Македонија на ЕУ (2012). Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2012/package/mk_rapport_2012_en.pdf [посетена на 2017-06-18]

²⁸ Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања(2013) Национална програма за усвојување на правото на ЕУ, ревизија2014-2016 год. Пристап на интернет: <http://www.sep.gov.mk/en/content/?id=13#.WZoHNigjHIW> [посетена на 2017-06-18]

²⁹ Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања (2015 год.) Национална програма за усвојување на правото на ЕУ, ревизија2016 год. Пристап на интернет: <http://www.sep.gov.mk/en/content/?id=13>[посетена на 2017-06-17]

³⁰ Европски консензус за развој(2017) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/europeaid/policies/european-development-policy/european-consensus-development_en[посетена на 2017-08-18]

³¹ Париска декларација и Агендата за дејствување од Акра. Пристап на интернет: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>[посетена на 2017-08-18]

³² Партнерство за ефективна развојна соработка од Бусан (2011) Пристап на интернет: <http://www.oecd.org/development/effectiveness/busanpartnership.htm>[посетена на 2017-08-18]

³³ Кохерентност на политиките за развој: https://ec.europa.eu/europeaid/policies/policy-coherence-development_en[посетена на 2017-08-18]

³⁴ Агендата за одржлив развој. Пристап на интернет: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>[посетена на 2017-08-18]

За политиката за хуманитарната помош, планирани се две цели со пет мерки. Македонија има намера да ја усвои регулативата на ЕУ 31996R1257 за хуманитарна помош и да се усогласи со „Европскиот консензус за хуманитарна помош“. Покрај тоа, таа има намера да ги промовира меѓународните билатерални договори на Центарот за управување со кризи (ЦУК) и да ги зајакне капацитетите на Регионалниот центар за вмрежување, соодветна размена на податоци и меѓусебна помош при катастрофи и кризни ситуации. Дополнително, долгорочно гледано се планираат измени и дополнувања на Законот за заштита и спасување и на Законот за заштита од пожари, како и реорганизација на структурата на Дирекцијата за заштита и спасување и подобрување на законската рамка врз основа на лекциите на ЕУ базирани на цивилна заштита.

Новата влада водена од СДСМ, има предизвикувачка задача на исполнување на критериумите за членство во ЕУ и конечно отворање на преговорите, вклучително и подготовки во областа на развојна политика и хуманитарна помош. ЕУ континуирано го поддржува граѓанското општество во развојот на неговите капацитети за поддршка на демократизацијата на земјата. Ова треба да биде ефективно искористено од владата да пристапи во рана фаза и на партиципативен начин кон квалитетна ревизија на планираните цели за развојна политика во НПАА кои се амбициозно поставени за постигнување до крај на 2017 г.

5. МАКЕДОНИЈА КАКО ПРИМАТЕЛ НА „ОФИЦИЈАЛНА РАЗВОЈНА ПОМОШ“

Македонија се наоѓа меѓу земјите на горен среден приход (премина во 2010)³⁵ во Листата на примателите на „Официјална развојна помош“ (ОДА) на Комитетот за развојна соработка (ДАЦ). Како што покажува графиконот на примателите на помош на ОЕЦД, нето

официјалната развојна помош³⁶која Македонија ја добива изнесува 214 милиони УСД во 2015 год.³⁷ Од 2012 до 2015 година, ОДА е значително зголемена, по години на стабилно опаѓање, од 148 на 214 милиони УСД. Иако податоците од базата на ОЕЦД даваат основа за анализа на добиената помош од аспект на износ, сектори, донатори и сл., сепак има отсуство на расположливи длабински податоци за интервенциите (проектите) кои се реализирани со таа помош, и ефектите од нив на една единствена локација како на пример веб-страницата на Секретаријатот за европски прашања (СЕП) како тело одговорно за координација на странската помош.

Скоро половина (44%) од ОДА се доделува за друга социјална инфраструктура и услуги

(социјални услуги; политика за вработување и административно управување; политика за домување и административно управување; евтино домување; повеќесекторска помош за основни социјални услуги; култура и рекреација; градење капацитети за статистика; контрола на наркотиците; социјално ублажување на ХИВ/СИДА); потоа една третина (29%) е наменета за економска

инфраструктура и услуги (транспорт и складирање; комуникации; производство на енергија; дистрибуција и ефикасност; банкарски и финансиски услуги; бизнис и други услуги), додека пак 13% се наменети за образование (политика за образование и административно управување;

³⁵ Листа на приматели на ОДА на ДАЦ (2014) Пристап на интернет:

<http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/DAC%20List%20of%20ODA%20Recipients%202014%20final.pdf> [посетена на 2017-06-07]

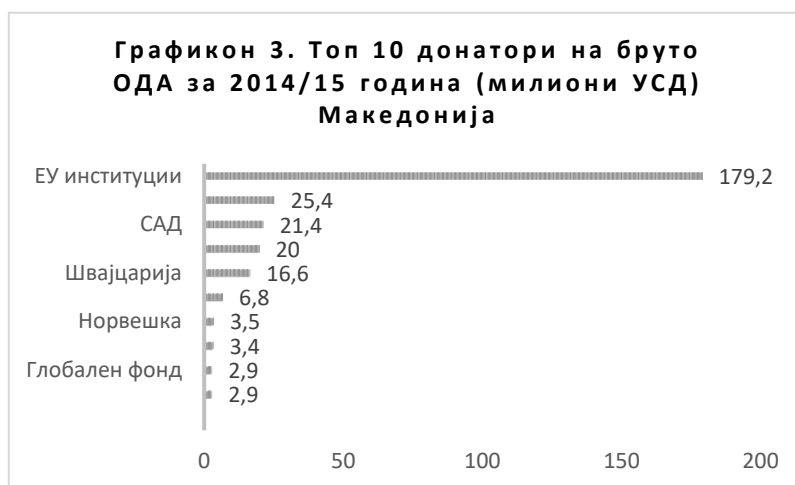
³⁶ Бруто ОДА е износот кој донаторот всушност го троши во дадена година. Оваа бројка станува нето откако ќе се земат предвид исплатите на основницата на заемите направени во претходните години (но не и каматата), како и израмнувањето на влезовите за простен долг и поврат на средства направен за грантови. Во некои случаи, исплатите ги надминуваат бруто-износите, поради што нето-сумите понекогаш се појавуваат како негативна вредност.

³⁷ ОЕЦД Преглед на помошта на ДАЦ по примател (2017) Пристап на интернет:

https://public.tableau.com/shared/H7S955GJC?:display_count=yes [посетена на 2017-06-08]

образовни објекти и обука; обука на наставници; образовно истражување; основно, средно и постсредно образование).³⁸ Според графиконот за првите десет донатори на ОДА за Македонија, главен донатор е ЕУ, втора е Германија и трета е САД. . Другите донатори го имаат следниот редослед: Турција, Швајцарија, ОБСЕ, Норвешка, Обединетото Кралство, Глобалниот фонд и на крајот, Франција.³⁹

Клучна институција во Македонија за координација на помошта е Секретаријатот за европски прашања, кој во 2009 година воведо „Програмски базиран пристап“ (ПБП), како механизам за зајакнување на управувањето со помошта. Целта на воведувањето на ПБП беше подобрување на ефективностa на помошта, преку фокусирање на надворешната развојна помош на неколку

приоритетни сектори (заеднички договорени со меѓународните партнери) и преку обезбедување систематско зајакнување на националниот капацитет за програмирање и спроведување. Долгорочно гледано, тоа се очекуваше да обезбеди поинтегриран одговор на националната програма/секторски приоритети, подобра подготвеност за програмирањето на ИПА на ЕУ и исполнување на глобалните принципи на Париската декларација.⁴⁰ Сепак, на веб-страницата на СЕП скоро и да не постојат достапни и ажурирани информации за ефектите на пристапот на програмирање, ниту повеќе детали за целите и опфатот на добиената странска поддршка од други донатори, покрај оние на ЕУ. Како доминантен донатор фигурира ЕУ, особено од воспоставувањето на Инструментот за претпристапна помош (ИПА) I и II, многу други земји членки обезбедуваат средства преку ИПА, но не и поединечно. Сепак, некои локални амбасади и агенции продолжуваат да обезбедуваат дополнителна поддршка. Што се однесува на вклученоста на Македонија во изборот на приоритетни области, тоа зависи од тоа кој пристап го избираат донаторите. Дел од донаторите следат сопствени приоритети за кои обезбедуваат фондови или друга нефинансиска поддршка, а други оставаат на Владата на Република Македонија да одлучи како најефективно би требало да се искористат средствата⁴¹.

Македонија добива значителен износ на развојна помош на годишна основа. Сепак, има отсуство на расположливи важни податоци на веб-страницата на клучната институција за координација на помошта СЕП по однос на користењето на средствата (помошта), како и отсуство на координација на дистрибуцијата на средствата меѓу донаторите. Оттаму може да се заклучи дека граѓанските организации не треба да ги занемаруваат овие податоци за официјална развојна помош, и треба да се вклучат во планирање, спроведување, следење и застапување за да ја подобрат ефективностa на доделените средства.

³⁸Листа на наменски шифри и доброволни шифри за буџетски идентификатори на ЦРС (2017) Пристап на интернет:http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/CRS_BI_VOLUNTARY_purpose_codes2016flows_en_July17.pdf[посетена на 2017-06-08]

³⁹ ОЕЦД Преглед на помошта на ДАЦ по примател(2017) Пристап на интернет: https://public.tableau.com/shared/H7S955GJC?:display_count=yes [посетена на 2017-06-08]

⁴⁰Секретаријат за европски прашања. Пристап на интернет: <http://www.sep.gov.mk/content/?id=261#.WWNxfoiGPIU>[посетена на 2017-06-08]

⁴¹Интервју со претставник од Секретаријатот за европски прашања

Друг важен извор на развој во Македонија се дознаките. Приливите на дознаки⁴² се широко дискутирани како извор за развој кој е многу повисок од ОДА и многу постабилен од странските директни инвестиции⁴³, но исто така и дека има клучна улога во финансирањето на Одржливите развојни цели⁴⁴. Според наодите во публикацијата на ММФ за Македонија од 2014 г.⁴⁵ приливите на дознаки од работниците се далеку најважниот тек на финансирање во балансот на плаќања на Македонија. Уште повеќе, извештајот заклучува дека од „од развојна перспектива приливите на дознаки може да се очекува да играат клучна улога во намалување на сиромаштијата, ублажување на потрошувачката и во финансирање на инвестициски проекти од мал обем а со тоа и подигнување на финансиските ограничувања за најмаргинализираните сегменти од популацијата и конечно обезбедување на подобра диверзификација на ризикот во рамки на портфолиото на јавен долг“

Во таа насока, важно е да се истакне дека во последните две декади има одлив од 200.000 луѓе главно кои престојуваат во Австралија, Италија, Швајцарија, Германија, САД, Канада и Турција.⁴⁶ Според проценките на Светска банка, повеќе од 70% од приливите на дознаки доаѓаат од Западна Европа и тоа главно Германија, Швајцарија и Италија, но исто така други податоци засновани на анкети упатуваат на САД. Доколку ги споредиме расположливите скорешни податоци од базата на ОЕЦД, странските директни инвестиции (296 милиони долари во 2015)⁴⁷ како и приливите на дознаки (306 милиони долари 2015)⁴⁸ се повисоки од ОДА која ја добива Македонија (214 милиони долари во 2015),

Владата веќе ја призна важната улога на приливите на дознаки. Преку, Народната банка на Република Македонија, владата се обиде да го унапреди мерењето, но и други релевантни институции и механизми беа вклучени во различни активности за признавање на потенцијалниот придонес на дијаспората, и од 2017 г. новата влада назначи министер задолжен за дијаспора. ГО во Македонија исто така придонесуваат во областа на мерење на приливите на дознаки и оценување на нивниот потенцијал и ефекти⁴⁹. Овие процеси и вклученост на чинителите овозможува потенција за икорпорирање на приливите на дознаки при креирањето на развојните политики.

⁴² Шестото издание на прирачникот на ММФ за биланс на плаќања и прирачникот за позиција за меѓународни инвестиции ги дефинира приливите на дознаки како „приход на домаќинството од странски економии кои се прибираат главно преку привремено или постојано движење на луѓе во тие економии. Дознаките вклучуваат плаќања во готово, но и безготовински добра кои се движат преку формални канали, како на пример преку електрична жица, или преку информации канали, како на пример пари или добра кои се пренесуваат преку граници...“.

⁴³ Краток документ за миграција и развој: Тим за миграција и девизни дознаки, Група за изгледи за развој (2015). Пристап на интернет: <https://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1288990760745/MigrationandDevelopmentBrief24.pdf> слика 2, стр. 5 [посетена на 20.06.2017]

⁴⁴ Дарами, Аде. (2016) Приливите на дознаки се три пати поголеми од помош – како може да се постигне уште повеќе со нив? Гардијан Пристап на интернет: <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2016/may/11/remittances-three-times-greater-aid-sdgs> [пристапено на 2017-06-21]

⁴⁵ Меѓународен монетарен фонд, извештај за земјата бр. 14/232 (2014) ММФ. Пристап на интернет: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14232.pdf> [пристапено на 2017-06-21]

⁴⁶ Борнарова С., Јанеска В., (2012), “Општественото влијание на емиграцијата и рурално-урбаната миграција во Централна и Источна Европа,” национален извештај, ЕК Директорат за вработување. Пристап на интернет: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8845&langId=en> [пристапено на 2017-06-14]

⁴⁷ Статистички податоци на Светска банка: Странски директни инвестиции, нето-прилив. Пристап на интернет: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=MK> [посетена на 08.06.2017]

⁴⁸ Статистички податоци на Светска банка: Лични девизни дознаки, примени. Пристап на интернет:

<http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?end=2015&locations=MK&start=1996> [посетена на 14.06.2017]

⁴⁹ Меѓународен монетарен фонд, извештај за земјата бр. 14/232 (2014) ММФ. Пристап на интернет: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14232.pdf> [пристапено на 2017-06-21]

6 ПОТЕНЦИЈАЛОТ НА ГО ДА БИДАТ ПАРТНЕРИ ВО РАЗВОЈНА СОРАБОТКА

Идната улога и додаена вредност на ГО во Македонија поврзана со развојната соработка како катализатор на глобалниот развој ќе зависи значително од околината која владата ја создава и спроведува за делување на граѓанскиот сектор.

Законската рамка која ја гарантира слободата на здружување, собирање и изразување е солидна⁵⁰. Имено член 20 од Уставот и серија на закони, примарно Законот за здруженија и фондации (ЗЗФ) ја гарантира слободата на здружување.

Согласно ЗЗФ, основните организациски форми се здруженија, фондации, сојузи и организациски облици на странски организации. Иако слободата на здружување е законски утврдена, во пракса во изминатите три години, ГО се соочија со зголемен број на индиректни форми на притисок преку инспекции и медиумска пропаганда. Позитивната промена во слободата на здружување беше забележана во 2014 година, со исклучување на ГО од обврската која произлегува од Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам.

Слободата на здружување и слободата на изразување се законски загарантирани.. Сепак постојат недоследности во спроведувањето на законодавството. Во текот на 2016 г. имаше зголемено практикување на правото на собир и повеќето од мирните собири (протестите предводени од движењето „Шарена револуција“ траеја вкупно 100 дена) беа овозможени и заштитени од страна на полицијата, но сепак во два поголеми изолирани случаи во 2015 и во 2016 година, полицијата примени непропорционална и недискриминирачка прекумерна сила врз мирните членови на собирот. Слободата на изразување и медиумите се сериозно попречени. ГО се соочуваа со индиректни притисоци и практикуваа самоцензура и внимателност. Медиумите одделуваа малку простор за активности на ГО и беа активно користени како алатки од страна на претходната влада за ширење на говор на омраза.

Неповолната финансиска рамка за ГО ја попречува нивната работа и го ограничува нивниот потенцијал за развој. Даночното законодавство продолжува да ги третира ГО исто како и другите профитни правни лица (Законот за персонален данок на доход), а со одредени регулативи, тие се наоѓаат дури и во помалку поволна позиција (Закон за данок на добивка). Уште повеќе, државните институции ретко ги следат начелата на транспарентност и отчетност при дистрибуцијата на јавните средства, што ја спречува државата да прерасне во значителен извор на одржливост на ГО. Распределениот износ на средства наменет за ГО е недоволен да ги покрие нивните потреби (само 14% од 4,6 милиони ЕУР се достапни преку јавни повици, 34% се за политички партии, 32% за организации кои работат на полето на социјална заштита и 14% за спортски федерации), како и периодот (годишно) и типот (институционална поддршка достапна само за неколку ГО и отсуство на можноста за кофинансирање за проекти на ЕУ и други проекти).

Клучни податоци за ГО во Македонија за 2015 година:

- Вкупен број на регистрирани ГО: 14.245
- Вкупен број на пререгистрирани ГО: 4.156 (2013 год.)
- Број на ГО кои поднеле завршни сметки: 1.497
- Број на ГО кои поднеле само пријава/одлука: 2.651
- Вкупен приход на ГО: 86.374.631 ЕУР
- Вкупно трошоци на ГО: 69.196.978 ЕУР
- Број на вработени во ГО: 1.990

ГО во Македонија се претежно активни во областа на добро владеење (демократија, човекови права и владеење на правото), образование, наука и истражување, култура и друго.

Одржливоста на ГО продолжува да биде клучен предизвик. Повеќето од ГО (64%) имаат годишен буџет под 2,500 ЕУР. Финансирањето доминантно доаѓа од членарината и од странски извори. Најголемите странски донатори се ЕУ, УСАИД, Швајцарската развојна соработка (СДЦ) и странските државни ресурси (амбасадите).

⁵⁰ Поглавје 6 е засновано на наодите од годишните извештаи на МЦМС за овозможувачка околина за развој на граѓанското општество во Македонија за периодот 2013-2016 и тие се наведени во библиографијата.

Суштинскиот граѓански дијалог меѓу Владата и граѓанското општество останува неразвиен. Клучен механизам предвиден да го развие дијалогот беше Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество. Сепак, процесот на неговото формирање го одбележа отсуството на ефективни консултации и доведе до негово бојкотирање од страна на ГО кои главно се застапуваа за неговото постоење. Друго важно тело е Одделението за соработка со НВО кое дејствува од 2004 година како дел од Генералниот секретаријат на Владата. Сепак, главно неговата улога е ограничена поради недостатокот на независност во донесувањето одлуки и неговиот сопствен буџет. Исто така, релевантните државни институции не успеаа да ги исполнат клучните цели на Стратегијата за соработка меѓу Владата и граѓанскиот сектор 2012-2017 година (49% од мерките немаат напредок, само две мерки беа целосно спроведени). Конечно, важноит аспект на вклученост на во процесите за подготовка на закони и креирање политики сериозно се влоши во последните три години.

Најдлабоката политичка криза и трендот на влошување на демократското владеење во Македонија донесе низа предизвици и можности за граѓанското општество. Сепак, ГО го унапредија своето знаење и искуство (решенија засновани на докази, застапување, подигнување на свеста и др.) преку поддршката на решавањето на кризите во изминатите три години. Трендот на созревање на граѓанското општество е преточен во зголемен број на собири и заеднички напори за различни прашања. Покрај тоа, одредени ГО беа од клучно значење за обезбедување безбеден премин на бегалците преку Македонија, главно во текот на 2015 година. Овие капацитети, обезбедуваат почетна позиција на ГО како чинители во областа на развојна соработка.

Граѓанскиот сектор во Македонија е недоволно информиран и вклучен во прашањата за развојна соработка, главно поради фокус на други горливи внатрешни проблеми и обиди да се поправи неуспехот на претходната влада да ги исполни Копенхашките критериуми што водеше кон стагнација на процесот на ЕУ интеграција. ГО го направија првиот обид во 2011 г. да се организираат и подготват за развојна помош со поддршка на проектот ТРИАЛОГ⁵¹ и повторно во 2016 г. преку проектот ГО од Западен Балкан за глобален развој⁵². Со фокусирањето на своето внимание и капацитети на клучните општествени проблеми, комбинирано со отсуство на финансирање за активности поврзани со развојна соработка, неуспехот на идните вакви иницијативи на ГО за вмрежување е потврден. Сепак имајќи ја предвид глобалната агенда 2030 и Одржливите развојни цели постои можност за различен исход.

⁵¹ ТРИАЛОГ е проект кој траеше од 2000 до 2015 година со цел да ги зајакне граѓанските организации во земјите од проширувањето на ЕУ за активно вклучување во глобален развој Пристап на интернет:<http://www.trialog.or.at/>

⁵² http://www.horizont3000.at/wp-content/uploads/2015/09/TRIALOG_Westbalkan.pdf

ЗАКЛУЧОЦИ

Владата и граѓанските организации се соочуваат со бројни предизвици за потенцијално партнерство при вклучувањето во развојна соработка. Прво, континуираната политичка криза влијаеше врз стагнацијата или по одредени индикатори и влошувањето на социо-економската ситуација во Македонија во последните пет години. Отсуството на реформи и подобрувања кои се од клучно значење за благосостојбата на граѓаните до сега, претставува значителен предизвик за владата, како и за ГО, да воопшто размислуваат да се вклучат во дискусија и планирање на развојните политики.

Вториот предизвик е фактот дека формалните преговори за членство во ЕУ не се започнати, бидејќи претходната влада повеќе од декада, ја задржа статус кво ситуацијата на Македонија во приближувањето кон ЕУ, како и препораката за отпочнување преговори. Долготрајноста на оваа статус кво состојба, особено влошувањето во области кои се дел од клучните политички критериуми за добивање препорака, може да се оцени како уназадување во евроатланските процеси. Уште повеќе, отсуството на напредок во билатералниот спор со соседна Грција заснован на историски и територијални причини поврзани со користењето на името „македонија“ сеуште трае. Сепак, ЕУ силно ја поддржува идеата Македонија да напредува во своите аспирации да стане земја членка, и во таа насока обезбедува значителна финансиска и политичка поддршка да обезбеди развој на граѓанското општество како клучна компонента на секоја демократија. Во поглед на хармонизација на законодавството и воспоставување на структури за развојни политики согласно Поглавје 30 во областа на развојната политика и хуманитарна помош, Македонија нема напредок по 2010 г. кога МНР воспостави Одделение за хуманитарна и развојна помош со двајца вработени кое моментално не е функционално. Според НПАА, МНР има во план да постигне детални мерки и активности до 2018 г., меѓу кои и интензивирана соработка со граѓанскиот сектор.

Понатаму, Македонија е сеуште примател на ОДА од различни донатори на годишна основа. Поддршката значително е зголемена од 2012 г. наваму (214 милиони долари во 2015 г.), по години на стабилен пад. Главен донатор е ЕУ и скоро половина (44%) од ОДА се алоцирани на друга социјална инфраструктура и услуги. Сепак, отсуството на расположливост на клучни информации на едно место како на пример на веб-страницата на клучната институција за координација на помошта СЕП за користењето на средствата, како и отсуството на координација на дистрибуираните средства меѓу донатори ја поткопува отчетноста на донаторите кон граѓаните. Други важни извори на развој во Македонија се приливите на дознаки. Одредени процеси (обиди на НБРМ да ги мери дознаките) и вклученоста на различни чинители (министер за дијаспора и застапувањето од страна на ГО) дава потенцијал Македонија да ги инкорпорира дознаките при обликувањето на развојните политики.

Конечно, обезбедувањето на овозможувачка околина за развој на граѓанското општество од страна на владата е најважно за ГО да ја исполнат својата улога на развојни партнери во иднина. Во последните три години, ГО се соочија со индиректни притисоци, преку инспекции и медиумска пропаганда. Практикување на слободата на собирање се интензивираше и иако полицијата ги овозможи мирните собири, регистрирани беа многу случаи на прекумерно полициско присуство и ограничувања. Одржливоста и понатаму е најголем предизвик за граѓанските организации, главно како резултат на отсуство на реформи за државното финансирање за ГО, и даночните закони сеуште не се поволни. На крај, дијалогот меѓу владата и граѓанското општество се влоши како резултат на контроверзниот процес на воспоставување на Совет за соработка меѓу владата и граѓанското општество, но и како резултат на зголемениот број на усвоени предлог-закони без консултации. Соочувајќи се со релативно овозможувачка околина, ГО на конструктивен начин дадоа поддршка за разрешување на најдлабоката политичка криза и придонес во процесот на безбеден транзит на бегалците преку Македонија главно во текот на 2015 г. Сепак, граѓанскиот сектор во Македонија е недоволно информиран и ангажиран во развојните прашања, главно поради фокусирање на вниманието и капацитетите на главните општествени проблеми, во комбинација со отсуството на финансирање за активности поврзани со развојна соработка, неуспехот на иницијативите за вмрежување на ГО за ова прашање се многу веројатни.

ПРЕПОРАКИ

Што може да направи Владата?

- ✓ Да обезбеди овозможувачка околина за развој на граѓанското општество, со правни гаранции за слободата на здружување, собирање и изразување кои се соодветно спроведени во практика и зголемена финансиска стабилност и одржливост на граѓанските организации.
- ✓ Да ги прегледа и анализира ефектите од програмата за координација на помошта реализирана од страна на Секретаријатот за европски прашања, со цел да се обезбедат најефективни резултати од добиената помош, како и да обезбеди отчетност кон јавноста.
- ✓ Да го признае граѓанското општество како партнер во намалувањето на сиромаштијата и зголемувањето на човековиот развој и како катализатор на граѓанското учество и демократизацијата и да го развие нивниот капацитет да работат заедно со Владата на прашањата поврзани со развој.
- ✓ МНР да создаде механизам за институционализиран дијалог меѓу сите чинители во развојот и да обезбеди ефективно учество на ГО, со доволно време за консултации и да организира транспарентен и отчетен избор на претставниците на ГО.
- ✓ МНР да се надоврзе на ревидираниот документ на НПАА 2016-2018 година во 3.30.3 Развојна политика, и да се консултира со ГО за планираните активности.
- ✓ МНР да вклучи различни чинители уште од раната фаза на развојот на Законот и Стратегијата за развојна политика, бидејќи создавањето унфицирана национална визија за развојна соработка ќе биде од суштинско значење за постигнување поголема солидарност меѓу сите сектори и ресорни министерства кои се соочуваат со ограничени ресурси.
- ✓ МНР да ги земе предвид регионалните искуства на неодамнешните земји членки на ЕУ за успешно креирање и спроведување развојни политики и создавање агенција за развојна соработка.
- ✓ МНР ја зголеми соработката и координацијата со Кабинетот на заменик-претседателот на Владата задолжен за економски прашања со цел да се осигура дека развојните политики се интегрирани со Целите за одржлив развој.
- ✓ МНР да работи на подигнување на јавната свест и да обезбеди поддршка од граѓаните преку развивање на добро дефинирани стратегии за ефективно комуницирање на вклученоста на Македонија во Агендата 2030, како и на заложбите на нашата земја како дел од ЕУ да постигне до 0,7% од БНД како цел за ОДА.

Што може да направи граѓанското општество?

- ✓ Да се информира за прашањата поврзани со развојна соработка и Агендата 2030 преку учество во глобални иницијативи и преку учество во регионални проекти со цел да изгради искуство.
- ✓ Да продолжи со вмрежување и размена на информации за овие прашања со цел да се обезбеди силен и единствен глас.
- ✓ Да се вклучи во подигање на свеста на граѓанското општество и јавноста за прашањата поврзани со глобален развој, како и потребата за глобално образование.
- ✓ Да го следи и анализира спроведувањето на планираните активности кои се однесуваат на развојните и хуманитарните политики (НПАА), како и помошта која ја добива Македонија.
- ✓ Да ги поддржува клучните институции (МНР, СЕП и Кабинетот на заменик-претседателот на Владата задолжен за економски прашања) да обезбеди репрезентативна и ефективна вклученост на ГО.
- ✓ Да покаже проактивност во изработката, испораката и оценувањето на развојната политика и развојните програми.

ПРИЛОГ 1. Список на ГО вклучени во активностите на проектот „Граѓанските организации од Западен Балкан за глобален развој“

1. Ајде Македонија, Скопје
2. АЛДА, Скопје
3. Асоцијација за демократски иницијативи, Гостивар
4. Балканска мрежа за развој на граѓанското општество, Скопје
5. Еко герила, Тетово
6. Институт за европска политика, Скопје
7. Првата детска амбасада во светот – Меѓаши, Скопје
8. Го грин, Скопје
9. Хабитат Македонија, Скопје
10. Хелсиншкиот комитет за човекови права, Скопје
11. Иницијатива за социјална промена (ИнСоК), Скопје
12. Лидери за образование, активизам и развој, Скопје
13. Македонски центар за меѓународна соработка, Скопје
14. Национален совет за родова еднаквост, Скопје
15. Полио плус - движење против хендикеп, Скопје
16. Црвен крст на град Скопје

БИБЛИОГРАФИЈА

- 2016 Извештај за проценка на потребите на граѓанските организации во Македонија (2016) Пристап на интернет: http://www.tacso.org/data/dokumenti/pdf/doc2016_nar_mk_eng.pdf [пристапено на 2017-06-21]
- Агендата за одржлив развој. Пристап на интернет: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/> [посетена на 2017-08-18]
- Борнарова С., Јанеска В., (2012), "Општественото влијание на емиграцијата и рурално-урбаната миграција во Централна и Источна Европа," национален извештај, ЕК Директорат за вработување. Пристап на интернет: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8845&langId=en> [пристапено на 2017-06-14]
- Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања (2015) Национална програма за усвојување на правото на ЕУ, ревизија 2016 год. Пристап на интернет: <http://www.sep.gov.mk/en/content/?id=13> [посетена на 2017-06-17]
- Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања (2013) Национална програма за усвојување на правото на ЕУ, ревизија 2014-2016 год. Пристап на интернет: <http://www.sep.gov.mk/en/content/?id=13#.WZoHNigjHIW> [посетена на 2017-06-18]
- Групација на Светска банка (2017) Редовен економски извештај за Западен Балкан бр.11 Побрз раст, повеќе работни места Пристап на интернет: <http://pubdocs.worldbank.org/en/310431491458109659/WBRER-11-v6.pdf> [пристапено на 2017-08-18]
- Дамјановски, И. (2016) Анализа на јавното мислење за процесот на пристап на Македонија во ЕУ 2014-2016 год., ИДЦС. Пристап на интернет: <http://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2017/02/MK-Analiza-proces-pristapuvanje-kon-EU-2014-2016.pdf> [посетена на 2017-06-18]
- Дарами, Аде. (2016) Приливите на дознаки се три пати поголеми од помош – како може да се постигне уште повеќе со нив? Гардијан Пристап на интернет: <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2016/may/11/remittances-three-times-greater-aid-sdgs> [пристапено на 2017-06-21]
- Договорот од Пржино (2015) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf [пристапено на 2017-06-18]
- Државен завод за статистика на Република Македонија. Државни индикатори. Пристап на интернет: http://www.stat.gov.mk/KlucniIndikator_i_en.aspx [пристапено на 2017-06-18]
- Европска комисија (2015), Итни реформски приоритети за поранешната југословенска Република Македонија. Пристап на интернет: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf [посетена на 2017-06-18]
- Европска централна банка: Структура на економијата во еврозоната. Пристап на интернет: <https://www.ecb.europa.eu/mono/eaec/html/index.en.html> [пристапено на 2017-06-08]
- Европски консензус за развој (2017) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/europeaid/policies/european-development-policy/european-consensus-development_en [посетена на 2017-08-18]
- Извештај за напредок на Македонија на ЕК (2016) Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf [пристапено на 2017-06-10]
- Извештај за напредокот на Македонија на ЕУ (2011). Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2011/package/mk_rapport_2011_en.pdf [посетена на 2017-06-16]
- Извештај за напредокот на Македонија на ЕУ (2012). Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2012/package/mk_rapport_2012_en.pdf [посетена на 2017-06-18]
- Извештајот за напредок на Македонија на ЕУ 2014 година, објавен од страна на Европската комисија. Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf [посетена на 2017-06-10]
- Извештајот за напредокот на Македонија на ЕУ (2010). Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf [посетена на 2017-06-16]
- Клековски, С., (2014) Спор со името 2013. МЦМС. Пристап на интернет: <http://mcms.mk/images/docs/2014/sporot-za-imeto-makedonija-2013.pdf> [посетена на 18.06.2017]
- Коherentност на политиките за развој: https://ec.europa.eu/europeaid/policies/policy-coherence-development_en [посетена на 2017-08-18]
- Краток документ за миграција и развој: Тим за миграција и девизни дознаки, Група за изгледи за развој (2015). Пристап на интернет: <https://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1288990760745/MigrationandDevelopmentBrief24.pdf> слика 2, стр. 5 [посетена на 20.06.2017]
- Листа на наменски шифри и доброволни шифри за буџетски идентификатори на ЦРС (2017) Пристап на интернет: http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/CRS_BI_VOLUNTARY_purpose_codes2016flows_en_July17.pdf [посетена на 2017-06-08]

Листа на приматели на ОДА на ДАЦ (2014) Пристап на интернет:
<http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/DAC%20List%20of%20ODA%20Recipients%202014%20final.pdf>
[посетена на 2017-06-07]

Меѓународен монетарен фонд, извештај за земјата бр. 14/232 (2014) ММФ. Пристап на интернет:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14232.pdf> [пристапено на 2017-06-21]

Насоки за поддршката на ЕУ за граѓанското општество во земјите од процесот на проширување, 2014-2020 год.
Пристап на интернет: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf[посетена на 2017-06-21]

Невработеноста на младите во Република Македонија: предизвици и перспективи. Пристап на интернет:
[https://www.etf.europa.eu/eventsmgmt.nsf/\(getAttachment\)/10444B8E32BDE785C12580350038B14B/\\$File/Presentation_fYROM.pdf](https://www.etf.europa.eu/eventsmgmt.nsf/(getAttachment)/10444B8E32BDE785C12580350038B14B/$File/Presentation_fYROM.pdf)[посетена на 2017-06-18]

Нунари, Е. (2012) Студија на ТРИАЛОГ за Македонија. ТРИАЛОГ Пристап на интернет:
http://www.trialog.or.at/images/doku/trialog_countrypaper_macedonia.pdf [посетена на 2017-08-18]

ОЕЦД Преглед на помошта на ДАЦ по примател (2017) Пристап на интернет:
https://public.tableau.com/shared/H7S955GJC?:display_count=yes [посетена на 2017-06-08]

Париска декларација и Агендата за дејствување од Акра. Пристап на интернет:
<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>[посетена на 2017-08-18]

Партнерство за ефективна развојна соработка од Бусан (2011) Пристап на интернет:
<http://www.oecd.org/development/effectiveness/busanpartnership.htm>[посетена на 2017-08-18]

Правото на ЕУ, Поглавје 30. Пристап на интернет:
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en [посетена на 2017-06-14]

Ристевска Јорданова, М., и др. (2016) Западен Балкан и интеграцијата во ЕУ: 2015 година компаративен преглед.
Европски институт за политики (ЕПИ) – Скопје. Пристап на интернет:
http://ten.europeanpolicy.org/images/regional_analysis/the_western_balkans_2015_comparative_overview.pdf [посетена на 2017-06-18]

Секретаријат за европски прашања. Пристап на интернет:
<http://www.sep.gov.mk/content/?id=261#.WWNxfoiGPIU>[посетена на 2017-06-08]

Статистички податоци на Светска Банка: БДП по глава на жител, ППП (тековни меѓународни долари). Пристап на интернет:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2016&locations=AL-MK-XK-RS-ME-BA-EU&start=2012&view=map> [пристапено на 2017-06-08]

Статистички податоци на Светска банка: Лични девизни дознаки, примени. Пристап на интернет:
<http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?end=2015&locations=MK&start=1996> [посетена на 14.06.2017]

Статистички податоци на Светска банка: Странски директни инвестиции, нето-прилив. Пристап на интернет:
<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=MK> [посетена на 08.06.2017]

<http://www.trialog.or.at/>
http://www.horizont3000.at/wp-content/uploads/2015/09/TRIALOG_Westbalkan.pdf